

houden voor gevolg van een rijzen en dalen in ons genadeleven: voor den neerslag van onze zieleverhouding tot onzen God, of ook van de houding des Heeren tegenover ons.

Wie dat deed zou vergeten, dat er in ons zieleleven ook is wat we „stemming“ noemen; en dat de wisseling in onze stemming waarlijk niet altoos afhankelijk is van ons dichter-bij-God-zijn of ons verder-af-leven van Hem.

Ik kan daar hier niet veel van zeggen, en ons stemmingsleven is bovendien een zeer ontoegankelijk terrein vol van geheimenissen.

Maar dit moet er toch van gezegd, dat het, hoeveel ervan ook overigens voor ons een mysterie mag zijn, voor een goed deel beheerscht wordt door ons zenuwleven.

Bij ons allen wisselen de stemmingen somtijds even snel als onverklaarbaar, maar bij menschen met een gestoord zenuwleven is de afwisseling het sterkst en zijn de tegenstellingen het scherpst. Ze zijn zelden in evenwicht, en vallen gedurig plotseling van opgewonden vreugde in de kromste droefgeestigheid — zenuwspel, zooals we 't noemen. Maar voor wie er het slachtoffer van is een bitter lijden. Doch hij zou dit lijden nameloos verzwaren, als hij nu, gelijk ernstige lieden, gelijk ook menschen die God vrezen, zoo licht geneigd zijn te doen, achter dit spel een geestelijken achtergrond vermoede. We hebben daarin doorgaans te doen met zuiver natuurlijke factoren, die geen of althans geen rechtstreeksch verband houden met het genadeleven. Hier moet de arts, met name de psychiater, worden geraadpleegd.

V.

F.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Dwergscholen.

III.

Het lange citaat, dat wij verleden week gaven uit de brochure-Smit, ontving sedert het uitkomen eenige nadere toelichting door een ingezonden stuk, van de hand van den schrijver, in „De Standaard“ van Zaterdag 26 September.

Dr v. d. Vaart Smit schrijft daar aldus:

Hooggeachte Redactie,

Naar aanleiding van verschillende besprekingen der brochure „De toekomst der Lagere School“, welke voorzien van een „woord vooraf“ van Zijne Excellentie H. Colijn in Juni j.l. verscheen, zou ik zeer gaarne op een enkel belangrijk onderdeel dezer besprekingen de aandacht willen vestigen.

In „De Heraut“ van 12 Juli j.l. schrijft Prof. Dr. Groshede, dat hij bezwaren heeft, om van de Overheid te vragen — „ik zeg niet de erkenning van het feit, dat er richtingen bestaan — maar wel het aanwijzen van richtingen. Dat zal haar ook nooit gelukken, er zijn grensgevallen, overgangen, enz.“

Hierbij sluit zich aan in „de Standaard“ van 18 Juli j.l. de schrijver der „Groninger brieven“ met de commentaar: „De ouders moeten in de stichting van een school vrij zijn en de Overheid zorgt alleen voor een rechtmatige verdeling van wat uit de Staatskas voor het onderwijs wordt uitgegeven“.

En in denzelfden geest schrijft de recensent van „De Rotterdammer“ 16 Sept. j.l. zeggende: „Splitting van scholen van overheidswege is ongewenscht. De overheid is er niet om de godsdienstige richtingen te onderscheiden en aan te wijzen. Dat moet ons volk zelf doen: onze theologiseerende natie zou daar praktisch allerminst van gediend zijn. Bovendien is 't een vrijheidsbeperking die niet overeenkomstig ons principe is. Men moge de voortgaande splitsing betreuren, in ieder geval moet er ook ten deze vrijheid bestaan zooveel als maar mogelijk is.“

Hooggeachte Redactie, de eenstemmigheid dezer zich bij elkander aansluitende en overigens — het zij met dankbaarheid gezegd — zeer vriendelijk en waardeerd oordeelende recensenten — zou een fabel doen ontstaan, die niet anders dan fabel is.

Immers, van voorstellen, als men bij 't lezen dezer drie recensies in de brochure vermoeden zou, ben ik ook zelf en op dezelfde gronden, als bijv. de

laatsgenoemde recensent een tegenstander. Ook meen ik, dat, indien waarlijk de brochure voorstelde, wat op deze wijze vermoed zou worden, bezwaarlijk het „woord vooraf“ van den leider der anti-revolutionaire partij er in verschenen zou zijn. En met Prof. Groshede zeggen we vermoedelijk allen: „niet het aanwijzen van richtingen ligt op den weg der Overheid, alleen het erkennen van het feit, dat er richtingen zijn“. Inderdaad, zoo is het. Deze formulering van Prof. Groshede drukt zeer juist en zeer zuiver uit, wat we niet en wat we wel willen. Niet aanwijzen van richtingen! Wel erkennen van 't feit dat er richtingen zijn! Juist op deze gedachten zijn de voorstellen in de brochure gebouwd.

En hoe 't dan komt, dat drie recensenten niettemin meenen, dat er in de brochure iets anders staat?

Waarschijnlijk heeft de (noodzakelijke) beknoptheid der brochure dit mis-verstaan in de hand gewerkt.

Moge ik dan nog kort preciseren, dat de voorstellen in de brochure op dit punt alleen bedoelen een „publiek erkennen van het feit, dat er richtingen zijn“, en dit nog zelfs op zeer beperkte wijze, namelijk alleen ten opzichte van de staatsfinanciering. 't Schoolprobleem heeft voor ons, anti-revolutionairen, immers tweemaal pool, eenzijds de staatsfinanciering, die onmogelijk in staat is of zal zijn een onbeperkte splitsingszucht met met de volle 100 pCt. te honoreren; en anderzijds de vrijheid der ouders, die niet „gemaszregelt“ worden mag, ook niet door eenigerlei nood van de schatkist. En de vraag is nu: hoe dat bij elkaar te brengen: beperkte financiën en onbeperkte vrijheid? En dat zonder dat het ééne aan het andere opgeofferd wordt! En in dit verband stelt dan de brochure voor, dat de Overheid bij de financiering zich beperkt tot een in hoofdzaak erkennen van drie hoofdrichtingen onder ons volk. Maar even sterk en met minstens evenveel nadruk stelt de brochure daarnaast den eisch, dat de vrijheid der ouders om scholen van hun richting te stichten, onbeperkt moet blijven. En dit laatste stellen we zelfs, gelijk de „Standaard“-hoofdartikelen „om de vrijheid der school“ dit deden, als het albeheerschende principe voorop. We zijn 't hierin met onze recensenten principieel en volkomen eens. Hoe 't een het ander vinden kan en vinden moet, werkt de brochure dan nader uit. 't Liep hier te wild, indien we dit wilden citeeren.

't Gaat dus in de brochure niet om eenigerlei beperking der vrijheid. Verre van dat! En in tegen-deel! 't Gaat juist in de brochure om 't verdedigen en zo onmogelijk technisch funderen dier vrijheid. Want dit is zeker, dat wie de vrijheid der lagere school waarlijk wil, met volle kracht zich ook moet geven aan de andere zijde van 't probleem, de beperktheid der staatsfinanciën. Van de gezonde constructie der verhouding tusschen dit tweemaal, „onbeperkte vrijheid en „beperkte staatsfinanciën“, hangt niet alleen de staatskas, maar hangt ook de vrijheid af!

Met beleefden dank voor verleende plaatsruimte,

Hoogachtend, hooggeachte Redactie,

Uw dw. dr.

Dr. H. W. VAN DER VAART SMIT.

Zuid-Beyerland, 23 Sept. 1925.

Eigenaardig is het, dat het eerste bezwaar, dat we zouden noemen, hier door Dr v. d. V. S. wordt behandeld. Maar niemand zal o.i. kunnen zeggen, dat de zaak door dit ingezonden stuk helderder is geworden.

Immers Dr v. d. V. S. maakt onderscheid tusschen het erkennen van het feit, dat er richtingen zijn, en het aanwijzen van bepaalde richtingen.

Nu zegt hij „dat de voorstellen in de brochure op dit punt alleen bedoelen een „publiek erkennen van het feit, dat er richtingen zijn“, en dit nog zelfs „alleen op beperkte wijze, namelijk alleen ten opzichte van de staatsfinanciering“.

Het wil me voorkomen, dat, in het licht van wat Dr v. d. V. S. in zijn brochure schreef, we hier te doen hebben met een bedenkelijken vorm van optimisme. Immers de schrijver wil de over-

ziende, dat men à tout prix van hem af wou, heeft hij ten slotte gezegd, dat men hem dan maar zijn ontslag moest geven om redenen van gezondheid, zooals dan ook geschied is. In de Handelingen werd van het gebeurde een voorstelling gegeven, met de waarheid in strijd, maar een verklaring van hem, dat hij niet instemde met hetgeen daarin op zijn naam gesteld was, werd door de Redactie van „De Bazuin“ geweigerd; het was haar door het Moderamen der Synode verboden. Toen heeft hij nog een protest geschreven, maar „om de kerk te sparen“ heeft hij dit nooit het licht doen zien.

Deze mededeelingen, die ik hier slechts in het kort weergeef, trekken in breedten kring de aandacht en wekken veler verontwaardiging. Het doen der Synode werd in onze kerkelijke bladen zoo goed als algemeen veroordeeld. Niet echter in de „Gereformeerde Kerkbode van 's-Gravenhage“: in het nummer van 8 Maart 1914 verscheen een stuk van de hand van Ds Van der Linden, waarin het verdedigd werd. Ofschoon dus al van oudten datum, laten wij het, voor zoover het hier ter zake doet, onverkort volgen, omdat het dit stuk is, dat Prof. Bouwman, evenals reeds vroeger in „De Bazuin“, zoo ook onlangs weer in zijn werkje over de geschiedenis der Theologische School aangehaald heeft, blijkbaar met de bedoeling om aangaande de Synode van '82 een andere voorstelling te wekken dan b.v. door mij gegeven is.

Slechts kort, een tiental jaren heeft hij aan de Theologische School zijn krachten gewijd. Een fijne, diepende geest, allermint berekend om met de ruwe werkelijkheid van 't leven in aanraking te komen. Schuw ontvlood hij alle drukke, alle rumoer,

heid alleen maar laten erkennen, dat er(!) richtingen zijn. Nu zou ieder verwachten, dat dat „erkennen“ dus daarin bestond, dat die overheid zeide: „er zijn vele richtingen, en ik moet nu in mijn wetgeving op die veelheid van richting rekenen“. Dat is erkenning van het feit, dat er richtingen zijn. Maar Dr v. d. V. S. doet heel anders.

Hij zegt: er zijn richtingen. Nu komt de Overheid en die erkent van die richtingen enkele hoofd-richtingen. Zij zegt: ik erken: de Neutrale, Rooms-Katholieke en Protestantische Christelijke richting.

Daarmee doet die Overheid evenwel wel degelijk het werk van iemand, die bepaalde richtingen aanwijst. Waar toch haalt die Overheid het recht vandaan om naast de Roomsche b.v. niet de Joodsche richting te noemen? En waarom zou die overheid — wanneer het protestantsch-christelijke volksdeel ongeveer 1/4 van het totaal is — ook niet van een socialistische richting mogen spreken?

Dat dit alles nu in het voorstel van Dr v. d. V. S. niet geschiedt, wijst er op, dat volgens zijn voorstel de Overheid wel degelijk zich stellen moet boven de richtingen om onder die richtingen te kiezen, naar een bepaald principe.

Dat blijkt ook hieruit: Dr v. d. V. S. zal wellicht zeggen: ja maar naar mijn inzicht en volgens mijn verdeelprincipe kan de overheid niet beter doen dan zoo. En dan zeggen we: juist — maar daarmee dringt u die overheid een bepaald verdeelings-principe op, waardoor en waarbij zich die overheid dus weer stelt boven de partijen en richtingen, en waarbij alzoo het toch weer gaat om het oordeel van de overheid over de richtingen.

Zoodra een Overheid sommige richtingen wel en andere niet erkent als gerechtigd tot het op haar kosten stichten van een school, stelt zij zich aan als oordeelaarster over de richtingen; wijst ze dus aan; oefent ze dus critiek; en doet ze alzoo iets, dat ze niet doen mag.

Maar zoo zal Dr v. d. V. S. zeggen: „ik wil de vrijheid der niet-aangewezen richtingen immers niet beperken. Die mogen ook scholen bouwen. Alleen... uit eigen beurs“.

Ja, maar primo heeft dat met de kwestie van het aanwijzen van bepaalde richtingen door de Overheid weinig te maken. Door die opmerking verandert de zaak waar het om gaat niets.

En secundo wordt hier wel heel precies gewezen op een onrecht, waarover we later hopen te schrijven.

Maar ter eerster instantie gaat het om de vraag of onze onderwijswetgeving dien kant uit moet, dat de Overheid bepaalde richtingen erkent (en andere niet erkent) voor het toekennen van het recht van gesubsidiëerde scholen-bouwen.

Dat — ofschoon ik het woord „erkennen“ gebruikte in den vorigen zin — ik hier practisch te doen heb met „aanwijzen“ behoeft o.i. geen betoog meer.

Maar in de practijk zullen de moeilijkheden nog erger worden.

Immers Dr v. d. V. S. spreekt over „de Protestantisch-Christelijke groep“. Die zal „scholen met den Bijbel“ kunnen oprichten, die gesubsidiëerd worden (pag. 39, broch.). Maar wat is nu het adres van die prot.-chr. groep?

Stel u voor op een dorp is een afdeling van de Ver. voor Chr. Volksonderwijs, een afd. van het Schoolverband, en een vereeniging, die bedoelt in „deze verwaarloosde streek“ een Evangelisatieschool te stichten.

Welke vereeniging (afdeling) heeft dan recht op subsidie? Of moet dan op instigatie van de Overheid er fusie plaats vinden? Of moet men allen tesamen zich bij „christelijk-nationaal“ voegen?

Hoe denkt de geleerde schrijver zich toch in

om zich terug te trekken in de stilte, en daar alleen te peinzen, of zich te verlustigen in de schoonheid der oude klassieke wereld, of in de zeldzaam rijke confessiones van een Augustinus en anderen uit verre tijden zich te verliezen.

Van zijn eigen rijkdom was hij zich niet bewust. Maar wie hem zocht en wiens geest aanraking zocht met den zijnen, keerde straks verrukt, soms verrukt over zooveel heerlijks en schoons, naar zijn woning terug. Welk een vriendelijke, nederige, beminnelijke man, een liefelijke avondster gelijk, te vriendeliker gloed, naarmate de schemering komt. Als het stil was om hem heen, hoe kon dan die zachte, zangerijstem u boeien en meeslepen soms!

Maar in het werkelijke, drukke, veel eischende leven, was hij niet bestand. Docent te zijn in den gangbaren zin van het woord, kon hij niet. En kon hij allermint in een tijd als toen hij er toe geroepen werd. Zijn benoeming te Kampen is een feit geweest. Ook met het oog op deze benoeming is het dikwerf de vraag voor mij geweest, of een benoeming door een gansche Synode wijs mag worden geacht, en of dit hoogst moeilijke werk niet behoorde te berusten bij het Curatorium der School. Hoe dit zij, docent Steketee heeft zijn taak niet kunnen voortzetten naar het oordeel van de Synode te Zwolle, die door hare afgevaardigden, mannen die hem eerden en liefhadden, riep en breedvoerig met hem deze zaak besproken hebben, nadat dit vroeger reeds door het Curatorium was geschied.

Ik mag hier misschien wel de bescheiden opmerking maken, dat het niet aangaat dat mannen broeders die van de handelingen en overwegingen der Synode

de practijk-ting moet komen dus „protestants nationaal“ dat dan ge-dorp als „geen subs-ook aan e-die alleen-eerste dorp Hervormde volgens O-woord ont-antsch-chr-Of indie-

op welke-die de ontvangen“

En waarheid het re-

We noerdoen zien, de brochure van het „tingen do-gronden tische re-onmogelijk

Maar hie-Inzonder-onderwijs

Voor al d-telijk“ ond-Daaroover

„Als God s-

De chris-reeds eerd-vrij snel te-met een n-Paula“). D-auteurschap-boek doen-die recht-christelijke-in deze ru-

In z'n op-altijd gev-structuur; wetenschap-rige of soc-dingen beh-schen gel-werp is. E-dit bewijze-

Een beg-Wout van-woorden en-stad, waar-komt in aa-Guus van-den de jor-in allerlei-en daarmee-Guus maak-blijft houde-gegoeden l-hem heeft, zij, de me-schijnt nog-moeder en-

1) E. J. B-

niets wete-over doen-kunnen w-Wel wil i-smart gev-gedachten-zijn koste-anders ge-eenzamer,

Men beho-om te zien,-sprake is,-In gewijzigd-beschuldigin-diging, die-van zijn zie-erend heeft-nog verder:-zijn benoeem-twijfel zeer,-voeringen, d-gehouden, c-op de Theo-Kunst voor-bewijs voor-wel één va-hebben; ver-later hun-l hem ontvang-jids, in he-kunnen toev-verschijnen.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

De Afzetting van den Docent A. Steketee.

Als een donderslag klonk in onze studenten-ooren de mare: Steketee is afgezet. „Weggejaard“, zei een ander. „Ontlaben“, riep een derde. „Met eere en met wachtgeld“, stentorde een deftige domine, lid van de Synode. In ons studentenhart fluisterde het heel stil: „vermoord“.

Ds A. de Geus (Friesche Kerkb., 7 Mrt 1913).

I.

Velen zullen zich misschien nog herinneren, dat korten tijd nadat de Oud-Doctent Steketee de eeuwige rust was ingegaan, mijn broer, thans predikant te Buitenpost, en ik, zoons van zijn oudste zuster, uit zijn nagelaten geschriften van wijsgeerigen aard een bundel hebben samengelezen, die onder den titel „Beschouwingen van een Christen-denker“ in 1914 het licht zag (J. H. Kok, Kampen). Hierin werd ook opgenomen een inleidend woord van Prof. Bavinck „ter gedachtenis“ aan den man, die het eersl bij hem den zin voor filosofie had gewekt, en een levensbericht van mijn hand.

In dit stuk heb ik o.m. medegedeeld, op welke wijze de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk van 1882 aan zijn werkzaamheid als docent aan de Theologische School een ontijdig einde gemaakt heeft. Na een geheime zitting, waarvan alle praesidiseerende leden waren uitgesloten, heeft het Moderamen den niets kwaads vermoedenden man overvallen met de beschuldiging, dat hij niet doceeren kon. Hij kon dit niet toegeven, maar